Circulaire Gastvrijheidssector

ACTIEPLAN

Inhoud

Inleiding	3
Wat is circulaire economie	5
Belang circulaire gastvrijheidssector	7
Impact sector in de circulaire economie	9
Positie sector in het circulaire speelveld	11
Positie sector in het Friese Ecosysteem	13
Opbouw en vertrekpunten actieplan	14
Actieplan	16
Bedrijven	19
Bestemmingen	21
Bezoeker/bewoners	23
Organisatie en kostenraming	24

Inleiding

WAAROM EEN ACTIEPLAN?

Circulaire Economie en gastvrijheidssector beperkt verbonden

In 2019 is de verkenning Circulaire Gastvrijheidseconomie uitgevoerd. Uit de verkenning blijkt dat Gastvrijheidssector en de circulaire economie natuurlijke partners zijn en veel raak- en synergiepunten hebben. De sector biedt een goede proeftuin en etalage voor circulaire innovaties. Daarnaast is de sector zichtbaar en imagobepalend en daarmee belangrijk in de propositie en ontwikkeling van Fryslân als meest circulaire ontwikkelregio.

Uit de verkenning blijkt dat ondanks de kansen en mogelijkheden de sector en de circulaire economie elkaar nog matig weten te vinden. Bij de Vereniging Circulair Friesland zijn nagenoeg geen leden uit de sector aanwezig en in de sector is nog geen sprake van gevoelde urgentie of eigenaarschap op de circulaire economie.

Circulaire economie in beleid en ambities

De provinciale ambitie is Fryslân als de ontwikkelregio voor de circulaire economie.

Steeds meer burgers, overheden en bedrijven zijn zich ervan bewust dat we onze lineaire economie moeten veranderen ineen circulaire economie. We willen dat Fryslân in 2025 de meest gunstige ontwikkelregio van Nederland is op gebied van circulaire economie. Dit houdt in dat we het mkb verbinden met nieuwe circulaire business modellen. Daarmee kan het mkb nieuwe werkgelegenheid creëren. Zo dragen wij bij aan het wereldwijde doel om efficiënter om te gaan met onze natuurlijke grondstoffen.

In de Beleidsnota Gastvrij Fryslân 2028 is in de opgaves: Slimme groei, Vitale Logiesaccommodaties, Vitale Waterrecreatie en Dagrecreatieve netwerken, de circulaire economie benoemd bij zowel ambitie, te ondernemen acties als koppelkansen. In juni 2020 is door Gedeputeerde Staten het Uitvoeringsprogramma Gastvrij Fryslân 2028 aangenomen. Daarin staat bij de opgave slimme groei als concrete actie benoemd:

De gastvrijheidssector heeft een inhaalslag te maken qua circulariteit en energietransitie. Als koppelkans met de opgave verbindende (circulaire) economie willen wij een aanjager aanstellen en een concreet uitvoeringsplan ontwikkelen als opmaat voor een stimuleringsregeling voor duurzaamheidsmaatregelen.

Als indicator waarop het wordt gemonitord staat benoemd:

Gastvrij Fryslân is in 2028 100% circulair via monitoring beleidsnota Circulaire Economie

Vereniging Circulair Friesland

Vereniging Circulair Friesland (Circulair Friesland of VCF) is een samenwerkingsverband tussen bedrijven, gemeenten, de provincie, kennisinstellingen, maatschappelijke instellingen en andere organisaties die zich actief willen inzetten om een circulaire economie te realiseren. Circulair Friesland wil de overgang naar een nieuwe, duurzame en circulaire, economie versnellen en daarmee ook nieuwe bedrijvigheid en bijbehorende banen creëren. Het is de ambitie van Circulair Friesland om in 2025 de meest circulaire regio van Europa te zijn.

Eerste aanzet als opmaat naar een circulaire sector

In 2020 is een aanjager Recreatie & Toerisme vanuit Circulair Friesland actief geweest. In nauwe samenwerking met de sectorspecialist Recreatie en Toerisme van Ynbusiness/TAF is een circulaire beweging in de sector op gang gebracht.

Gestart is met concrete acties om te informeren & inspireren. Een eerste aanzet om de sector kansen en mogelijkheden te laten zien, deze te 'verleiden' de handschoen op te pakken en de aansluiting te zoeken bij de circulaire economie.

Zo zijn workshops Circulaire Economie gegeven, een circulaire inspiratieroute opgesteld, een CIRCO track Recreatie & Toerisme in Friesland georganiseerd en is door NHL/Stenden een koplopersgroep Circulair Hospitality gestart.

Aanjagen en inspireren is de eerste stap op weg naar een circulaire sector. Voor een goede doorontwikkeling is een meer programmatische en consistente aanpak wenselijk. Een uitvoeringsplan met duidelijk toekomst- en concreet handelingsperspectief aan de hand van doelen en acties

Leeswijzer

In dit actieplan gaan we eerst in op de achtergrond en kader vanuit de circulaire economie. Aansluitend volgt een korte schets van stand van zaken, belang en koppelkansen van circulaire economie in de toeristisch-recreatieve sector als ook de positie van de sector in het circulaire en Friese speelveld. Daaruit volgt de opbouw en invulling van het actieplan.

Dit actieplan is een dynamisch document. Het vormt een stevig basis dat door nieuwe inzichten en omstandigheden continu in ontwikkeling is en periodiek geactualiseerd zal worden.

In deze rapportage is gekozen voor een beknopte bulletsgewijze weergave. Daarbij is uitgegaan van een zekere basiskennis van de lezer omtrent terminologie, sector en regio. Waar mogelijk is een directe link of verwijzing naar achtergrond documenten opgenomen.

Wat is circulaire economie

INTEGRAAL PERSPECTIEF AAN DE HAND VAN ZEVEN PIJLERS

De circulaire economie

Van de circulaire economie bestaan veel definities, die in essentie op hetzelfde neerkomen: van verbruiken naar duurzaam gebruiken. De circulaire economie gaat echter verder dan het sluiten van kringlopen. Het doel is een veerkrachtige, inclusieve en leefbare samenleving te ontwikkelen. Het is hierbij belangrijk dat bij het sluiten van een kringloop geen andere schadelijke neveneffecten ontstaan voor mens en milieu. Waar mogelijk wordt een positieve bijdrage geleverd.

De economie zoals wij die nu kennen, kun je zien als een lineaire economie of een economie met recycling. In de lineaire economie worden producten geproduceerd, geconsumeerd en vervolgens weggegooid, zonder nieuwe bestemming. De economie met recycling voegt hier een tussenstap aan toe, waarin reststromen deels gerecycled worden. Beide economieën worden gekenmerkt door (hoofdzakelijk) eenrichtingsverkeer van grondstof naar afval. Dit maakt ze niet bepaald duurzaam of milieuvriendelijk. Een duurzaam en volhoudbaar alternatief voor de lineaire economie is de circulaire economie. In de circulaire economie worden bestaande grondstoffen steeds weer hergebruikt, op de manier waarop ze het meest waardevol zijn voor de economie.

In een ideale circulaire economie bestaat afval niet. Producenten nemen gebruikte producten bijvoorbeeld terug en gebruiken de reststromen voor het maken van nieuwe producten. Zo worden grondstoffen telkens opnieuw gebruikt. Hierdoor zijn er in een circulaire economie veel minder grondstoffen nodig dan in een lineaire economie. Met andere woorden: de economische kringloop is gesloten in plaats van open. Maar een circulaire economie gaat verder dan grondstoffen en recycling. Ook zaken als duurzame energie, aandacht voor milieu en biodiversiteit, gezondheid en cultuur, spelen een belangrijke rol.

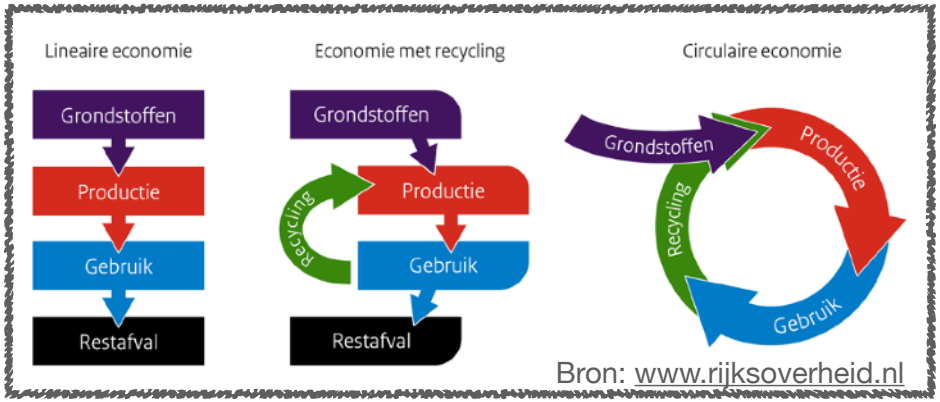

Bron: www.rijksoverheid.nl

Definitie aan de hand van de zeven ontwerp-principes van de circulaire economie

Circulair Friesland gebruikt geen definitie maar benadert circulariteit vanuit een breed en integraal perspectief.

Een bloeiende samenleving op een aarde met zelfherstellende en regenererende capaciteiten is het uiteindelijke doel van de circulaire economie. Bij het werken aan de transitie naar een circulaire economie baseert Circulair Friesland zich onder andere op de 7 pijlers van de circulaire economie van duurzame denktank Metabolic. Deze 7 ontwerp-principes staan voor het ideaalbeeld van de circulaire economie. Idealiter is dit waar in de toekomst alle producten en diensten in de circulaire economie aan voldoen. Hier werken we in Friesland stap voor stap naartoe.

- hoogwaardig gebruik van materialen:
- duurzame energie:
- duurzame waterwinning:
- biodiversiteit versterken:
- culturele diversiteit:
- ondersteuning van gezondheid & welzijn:
- realiseren toegevoegde waarde:

Deze ontwerp-principes moeten worden meegenomen om oplossingen systematisch en integraal te ontwerpen en toe te passen. Veerkracht, billijkheid & transparantie zijn daarbij 'ondersteunende' uitgangspunten voor een circulaire economie. (www.circulairfriesland.frl)

Belang circulaire gastvrijheidssector

WAAR HEBBEN WE HET OVER EN WAT IS HET BELANG

Definitie

Voor de sector zijn veel definities en benamingen in omloop; vrijetijdssector, leisure, hospitality, gastvrijheidseconomie, gastvrijheidssector. Meest gangbaar blijft de benaming 'Recreatie en Toerisme'.

We hanteren in onze afbakening voor dit actieplan de definitie van het Centraal Bureau van de Statistiek voor toerisme:

> *Bezoek aan bestemmingen buiten de 'normale omgeving' waarbij geldt dat deze bezoeken; langer duren dan twee uur en worden ondernomen vanuit recreatief toeristisch of zakelijk toeristisch motief.*

- Hieronder vallen zowel binnenlandse als buitenlandse bezoekers als eendaagse als meerdaagse bezoekers.
- Hieronder vallen niet: sporten in clubverband, vrijetijdsbesteding in de 'normale' omgeving als in de tuin een boek lezen of repeteren bij de toneel- of muziekclub.

Wat is de situatie nu?

De sector kent een aantal gedreven innovatieve koplopers die in hun bedrijf actief zijn met duurzaam en circulair ondernemen. De kleine groep koplopers wordt gevolgd door een grote groep ondernemers die er wel wat mee wil, maar nog niet goed weet hoe. Er is behoefte aan kennis over circulaire economie in het algemeen en vooral ook toepassingen en mogelijkheden in de sector. Ondernemers zijn vooral geïnteresseerd als het direct toepasbaar is en direct duidelijk wat het oplevert. Bij overheden is behoefte aan kennis en voorbeelden van zowel stimuleren en faciliteren van circulair ondernemen als circulair inkopen.

In de sector zijn weinig cijfers en gegevens bekend. Dit geldt in het algemeen, maar zeker ook in relatie tot de circulaire economie. Er is zeer weinig bekend over grondstofstromen in vrijetijdssector of goede business cases/verdienmodellen. Ook is nog beperkt inzicht in het veranderend consumentengedrag met bijbehorende wensen en behoeften in relatie tot circulaire vrijetijdsbesteding.

Het belang van een circulaire gastvrijheidssector

De gastvrijheidssector en circulaire economie zijn vanzelfsprekende partners.

- De sector groeit. In 2019 gingen Nederlanders 18 mln keer op vakantie in eigen land, bezochten 19 mln buitenlandse bezoekers Nederland en ondernamen we 3,6 mld vrijetijdsactiviteiten (vooral buitenrecreatie).
- De voetafdruk van vakanties is fors. De CO2 emissie veroorzaakt door vakanties van Nederlanders is in 2017 15,8 megaton (t.o.v. 2002 een toename van een kwart m.n. door intercontinentale vliegvakanties).
- De aandacht voor bewust reizen neemt toe. Gasten hechten meer waarde aan betekenisvol, puur, lokaal en duurzaamheid. Zij worden kritischer ten aanzien van gebruik en verspilling. Circulaire producten en diensten bieden interessante en noodzakelijke aanknopingspunten om onderscheidend te zijn en tegemoet te komen aan de wensen en verwachtingen van (toekomstige) gasten. De gewenste kwaliteitstoerist zoekt en wenst kwaliteitsproducten. Circulariteit is een belangrijk onderdeel van een kwaliteitsproduct.
- Niet alleen de wensen van de gasten veranderen, ook het klimaat, de maatschappij en wet- en regelgeving veranderen. Er komt meer op bedrijven en bestemmingen af met betrekking tot materiaal , water, energie en klimaat. Het is cruciaal daar nu al op te gaan voor te sorteren.
- De sector is vanuit haar positie als afnemer in staat eisen en wensen te stellen aan circulaire producten en diensten waardoor een circulaire vraag-aanbod beweging op gang komt.
- Vrije tijd en vakantie is een goed moment om consumenten te inspireren en informeren over circulaire mogelijkheden en toepassingen. Het is een mooie proeftuin voor nieuwe ervaringen en biedt kansen voor bouwen aan bewustzijn en inzetten van gedragsverandering.
- Voor de propositie van Fryslân als circulaire provincie is de gastvrijheidssector belangrijk; sterk zichtbaar en imagobepalend.

Impact sector in de circulaire economie

DRIE ELEMENTEN EN DRIE NIVEAU'S

De toeristische waardeketen is divers, echter in relatie tot circulaire economie en impact is deze terug te brengen tot de volgende drie belangrijkste basis elementen.

- **Verblijf:** accommodatievorm waar wordt verbleven. Alles buiten de eigen woning; hotels, bungalowparken, B&B en ook caravan, tent of boot.
- **Vervoer:** vormen van transport bij vrijetijdsbesteding. Zowel van als naar de bestemming als ter plaatse.
- **Vermaak:** de activiteiten die ondernomen worden. Dit is zeer divers van bezoek aan museum of attractiepark als ook een wandel- of fietstocht door een (natuur)gebied. Onder activiteiten scharen we ook het onderdeel verteer; verzorging in de vorm van eten en drinken. Dit kan zijn; de picknick op een route, het nuttigen van etenswaren in de eigen accommodatie of in hotels of restaurants.

Daarnaast zijn drie niveau's in de sector te onderscheiden waar circulaire impact te maken is.

- **Bezoekersniveau;** de bezoeker (hieronder valt ook de bewoner die in zijn omgeving vrijetijdsactiviteiten onderneemt) heeft impact door al dan niet te kiezen voor een circulaire activiteit of vakantie. Door bewust te zijn van de eigen impact en verantwoordelijkheid te nemen en deze impact te verminderen door te kiezen voor bijvoorbeeld minder en emissieloos vervoer, verblijf in energie- en waterneutrale accommodaties, gebruik te maken van lokale producten of diensten en herbruikbare verpakkingen.
- **Bedrijfsniveau;** de ondernemer kan impact maken door het voeren van een circulaire en op brede welvaart gerichte bedrijfsvoering. Bijvoorbeeld door voorzieningen circulair te ontwerpen en bouwen, gebruik van lokale producten en het voeren van een inclusief personeelsbeleid.
- **Bestemmingsniveau;** een destinatie heeft impact door haar bestemming zo circulair mogelijk te ontwikkelen en in te richten. Dit is bijvoorbeeld door materiaalgebruik bij toeristische infrastructuur als fiets-en wandelpaden, biodiversiteit versterken, het faciliteren en stimuleren van een circulaire economie op regionale schaal en (als launching customer) circulair in te kopen.

VERVOER
VERBLIJF
VERMAAK
IMPACT
IT'S OKAY,
TO MIX CULTURES, DRINKS AND MUSIC.
BUT PAPER, PLASTICS AND OTHER WASTE?
PAPIER
PAPER
KUNSTSTOF
PLASTIC
RESTAFVAL
OTHER WASTE
BEZOEKER
BEDRIJF
BESTEMMING

Positie sector in het circulaire speelveld

AFNEMER VAN PRODUCTEN EN DICHT OP CONSUMENT

De sector heeft twee belangrijke posities in het circulaire speelveld met interessante rollen, kansen en mogelijkheden

Positie dicht op de consument

- De sector biedt zowel een podium en etalage als een proeftuin voor circulaire ambities en toepassingen. Zo zijn festivals en evenementen een goede manier voor eerste kennismaking, leerervaring op te doen, feed back te verzamelen en snel door te geven aan een bredere groep.
- Consumenten/burgers staan in hun vrije tijd of op vakantie meer open voor nieuwe ervaringen. Dit is een geschikt moment voor informatie & inspiratie; op vakantie kennis mee maken en ervaring opdoen. Wat kan leiden tot gedragsverandering; thuis het geleerde ook toe passen. Het is tevens een goed moment voor bewustwording en informeren over maatschappelijke uitdagingen als bijvoorbeeld de energietransitie. De burger meenemen in het verhaal en voorbereiden op aankomende veranderingen als gasloze woningen.

Positie als afnemer (zowel bedrijf & bestemming) van circulaire producten

- Toeristisch-recreatieve ondernemers en overheden kunnen samen met ketenpartners; als toeleveranciers, ontwerpers en bouwers verkennen hoe het anders kan; samen nieuwe ontwerpstrategieën en businessmodellen in ketensamenwerking ontwikkelen.
- Ondernemers en overheden kunnen als afnemer eisen en wensen stellen aan producten en diensten. Door de circulaire vraag/behoefte moet de markt bewegen. Bijvoorbeeld aannemers en chaletbouwers zullen meer circulair gaan ontwerpen en bouwen om aan de vraag te voldoen. De overheid kan als launching customer circulaire ontwikkeling en productie stimuleren.

AFNEMER VAN PRODUCTEN
POSITIE IN CIRCULAIRE SPEELVELD
Sloepjes van Fries afval uit de 3D-printer
Gratis koffie, thee, fris of een
ijsje voor wereldverbeteraars
HYUNDAI
IONIQ
car sharing
wij
jutten
DICHT OP CONSUMENT

Positie sector in Fries Ecosysteem

GASTVRIJHEIDSSECTOR BASIS VAN EEN VITALE REGIO

Innovatiepact Fryslân (IPF) vormt het economisch netwerk in Fryslân. Een breed triple helixnetwerk met als missie een gezond en schoon Fryslân in de Blue Delta Noordwest-Europa.

Het streven is een regio of prosperity: rijk voedsel uit een gezonde bodem, water als schone levensbron en circulair leven en werken. Het IPF onderscheidt in het Friese ecosysteem vijf economische clusters van wereldklasse die nauw verbonden zijn met de Blue Delta:

- maritieme technologie
- agrifood
- watertechnologie
- high tech systemen en materialen
- circulaire materialen.

De clusters zitten ingebed in een een vitale regio.

De basis van de vitale regio vormt een krachtig MKB, met een krachtig MKB, een verzorgende economie en de gastvrijheidseconomie.

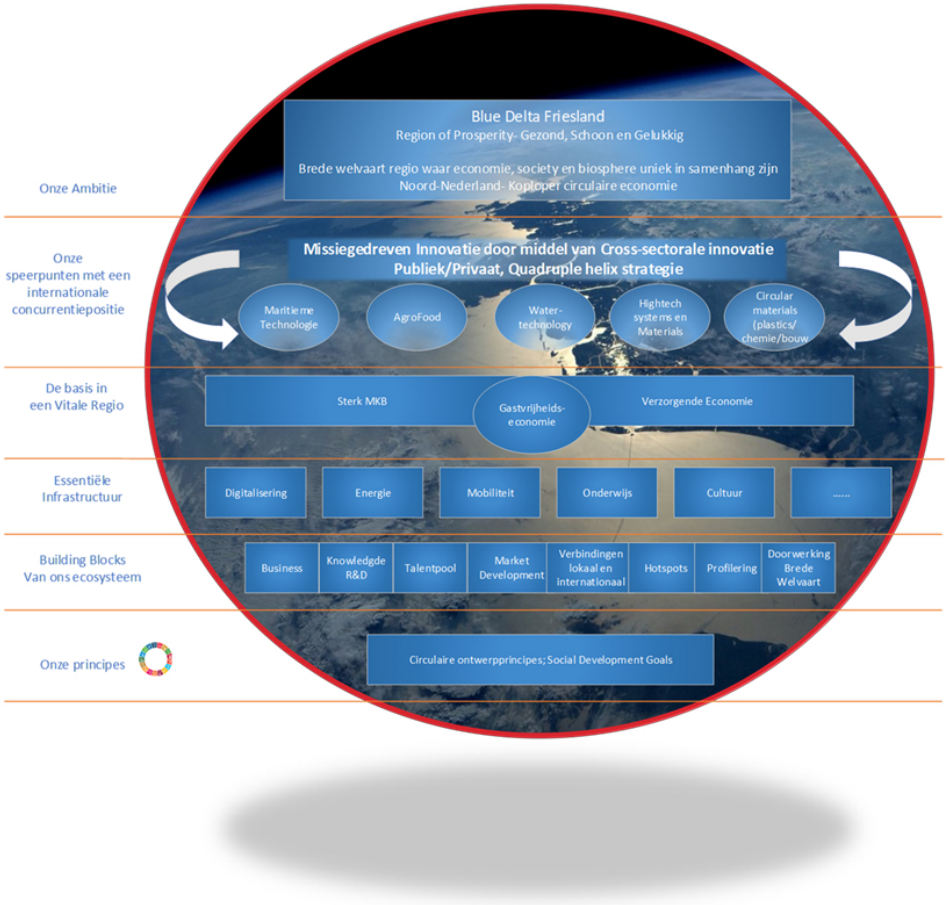

Opbouw en vertrekpunten actieplan

TRANSITIE NAAR CIRCULAIRE ECONOMIE VERSNELLEN DOOR DOEN

Transitie DOE agenda

Om de transitie naar de circulaire economie te versnellen werkt Circulair Friesland per thema met Transitie DOE agenda's. Vanuit visie en ambitie gerichte stappen zetten door projecten en acties samen te DOEN. Met elkaar leren en goede voorbeelden maken zodat we met inspiratie en opgebouwde kennis verder komen en samen bouwen aan een duurzame samenleving.

De agenda's zijn als volgt opgebouwd.
Aan de hand van impact en tijd zijn benoemd:

- **visie & ambitie:** het te realiseren doel
- **kantelpunten:** systemische verandering die nodig is om het doel te halen.
- **mijlpalen:** concrete doelen die bijdragen aan het inzetten van de verandering (het kantelpunt) en het halen van de ambitie.
- **projecten en maatregelen:** concrete impactvolle acties die bijdragen aan de mijlpalen –> kantelpunten –> ambitie

Dit actieplan is volgens de systematiek van de Transitie Doe Agenda opgebouwd.

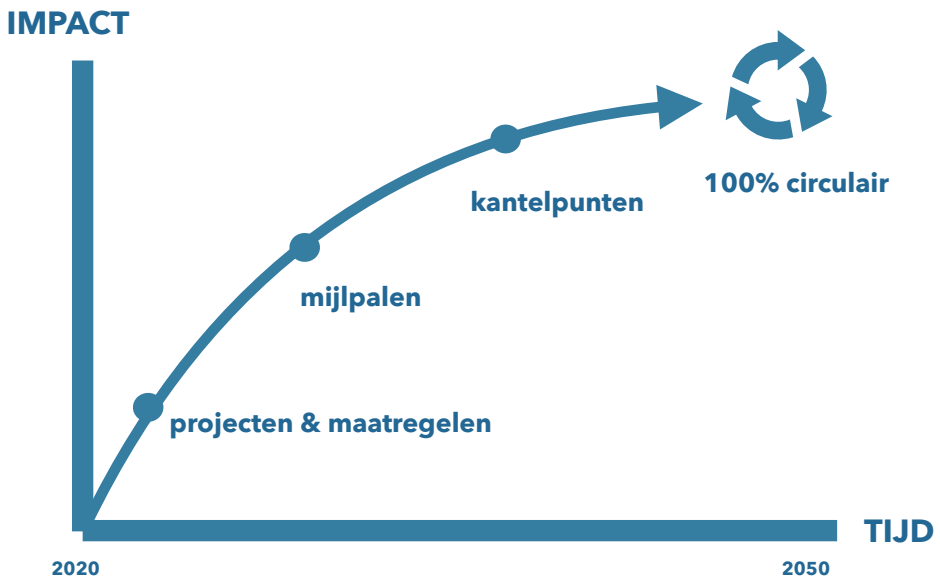

Bij dit actieplan geldt een aantal uitgangspunten

- In dit actieplan wordt circulariteit benaderd vanuit een breed en integraal perspectief aan de hand van de 7 ontwerp-principes van het framework van Metabolic.
- Belangrijk doel van dit actieplan is circulair denken en doen te integreren in de sector; een beweging op gang brengen.
- Circulariteit is vooral een uitgangspunt en een middel. Het doel is brede welvaart in Friesland, een van de manieren om dat te bereiken is toe te werken naar een circulaire economie. De acties in dit plan dragen bij aan de doelen die zijn gesteld in de zeven opgaves van gastvrij Fryslân, de provinciale programma's (zoals op het gebied van klimaat en energie, mobiliteit en circulaire economie) de Blue Delta Strategie/ Brede Welvaart en Europese ambities zoals gesteld in de Green Deal.
- In de basis van een vitale regio staat de gastvrijheidseconomie centraal en integraal in Friese Ecosysteem; dit vraagt veel verbinden en koppelen.
- In de sector bestaat een grote behoefte aan kennis en inzicht in toepassingen en mogelijkheden. Wat is circulaire economie? Wat kan je daarmee in de toeristisch-recreatieve sector. Bouwen aan kennis en bewustzijn en het verbinden van de sector met de circulaire economie en het Friese ecosysteem zijn belangrijke componenten in dit actieplan.
- De sector biedt een proeftuin voor circulaire innovaties.
- De sector is een belangrijk podium voor zowel het zichtbaar en tastbaar maken van circulaire ambities en toepassingen, de propositie van Fryslân als voor de bewustwording & draagvlak voor brede maatschappelijke opgaves en transities.
- Het doel is helder. De weg ernaar toe is één van samen leren, ontwikkelen en vooral DOEN. Dit is dan ook een dynamisch actieplan. Het vormt een kapstok en ontwikkelkader dat richting en focus geeft; nu en aan toekomstige projecten, maar is niet in beton gegoten. Het is de bedoeling dit actieplan bij te houden en periodiek te actualiseren zodat het continu in ontwikkeling en actueel en relevant blijft.
- In dit actieplan staat analoog met het Uitvoeringsprogramma Gastvrij Fryslân de ambities en mijlpalen uitgewerkt tot en met 2028. Gelijk zal het uitvoeringsprogramma in 2023 geëvalueerd en zo nodig bij gesteld worden.
- Jaarlijks wordt uit dit actieplan een jaarplan opgesteld.

Actieplan

VANUIT AMBITIE NAAR DOELGERICHTE ACTIES

Op basis van de verkenning en analyse zijn de volgende ambities en kantelpunten voor de sector te benoemen.

Ambitie

De Friese gastvrijheidssector biedt 100% circulair vervoer, verblijf en vermaak. Daarmee biedt Recreatie & Toerisme 'het podium' waar alle circulaire ambities maximaal getoond worden. Zowel de Friese gemeenschap zelf als bezoekers zien en ervaren in hun vrije tijd en aan de hand van icoonprojecten de circulaire economie in de praktijk.

Kantelpunten

Om de transitie naar een circulaire gastvrijheidssector te bewerkstelligen is het van belang te werken aan de volgende kantelpunten: cruciale veranderingen in het systeem om de ambitie te realiseren.

Bedrijven hebben in hun bedrijfsvoering circulaire- en betekenis economie als uitgangspunt.

Bestemmingen zetten actief in op ontwikkeling & propositie van circulaire destinatie.

Bezoekers/bewoners kiezen voor kwalitatieve circulaire vrijetijdsactiviteit of vakantie.

Mijlpalen & acties

Via concrete mijlpalen werken we gericht naar de kantelpunten toe. De mijlpalen staan nader gespecificeerd in het navolgende actieplan en laten zich min of meer samenvatten in de volgende punten.

- 500 Friese bedrijven gericht op dag- en verblijfsrecreatie hebben kennis gemaakt met circulair ondernemerschap, dit verkent, ontwikkelt en/of toegepast.
- 10 Friese gemeenten hebben de circulaire economie als uitgangspunt bij toeristisch-recreatief beleid en uitvoering.
- Fryslân staat in top 10 van Green Destinations.
- Door goede vindbaarheid, het bieden van een podium voor circulaire toepassingen zijn gasten en bewoners verleid tot circulaire vrijetijdsbesteding.

Voor het daadwerkelijk realiseren van de mijlpalen zijn impactvolle acties nodig. Daarbij betreft het in dit actieplan projecten en maatregelen gericht op:

- **Informeren & enthousiasmeren;** bouwen aan kennis en bewustzijn te bevorderen zowel van consumenten als bedrijven. De kennis en informatie delen, projecten en goede voorbeelden onder de aandacht brengen en een platform geven.
- **Stimuleren toepassing innovaties en circulair ondernemerschap;** door training, cursus en advies, ondernemers kennis laten maken met de circulaire economie en nieuwe circulaire ontwerpen en verdienmodellen. Aanvullend stimuleren van circulaire vernieuwing en -innovatie en ketensamenwerking als ook het toepassen van circulaire innovaties rond water, energie, materiaal, reststromen en voeding in ondernemingen.
- **Uitvoeren, verkennen, onderzoeken van circulaire vraagstukken;** in de sector ontbreken nog goede gegevens en inzichten bijvoorbeeld over grondstofstromen, sectorgericht meetinstrumenten voor circulaire bedrijfsvoering en spelen specifi eke uitdagingen rond wet- en regelgevingen. Het is van belang dit aan de hand van onderzoek of (pilot) projecten in kaart te brengen en te ontwikkelen.
- **Verbinden en slimme koppelingen maken in Friese Eco-Systeem:** om de ambitie te realiseren is het van belang koppelkansen te benutten met de opgaves binnen de gastvrijheidseconomie, maar ook met brede opgaves als mobiliteit en klimaat & energie.

CIRCO

Circular Business

Design Track

Driedaags ontwikkeltraject
Circularitiet is kansrijk voor de recreatiewereld. Jouw gasten zijn gevoelig voor natuurbeleving en voor duurzame oplossingen. Maak hier gebruik van en doe mee met de CIRCO Track Recreatie & Toerisme! Circularitiet en commercie gaan hand in hand. Ontdek zelf de kansen van circularitiet voor je bedrijf. We nemen je mee om jouw kansen te vinden en deze concreet uit te werken.

Vanuit Circular Friesland organiseren we samen met Taf/Ynbusiness en CIRCO de CIRCO track. De CIRCO-Track is een 3-daags programma waarin je praktisch kennismaakt met de mogelijkheden van circulair ontwerpen en ondernemen. Het mooie van de methode is dat je drie dagen (verspreid over nov/dec) gericht aan de slag gaat samen met een bedrijf uit jouw keten (leverancier, aannemer, installateur, fabrikant) met een gerichte bedrijfscase. Je wordt op weg geholpen in het ontwerpproces met kennis, tools en inspirerende interactie met andere bedrijven en ontwerpers. Na afloop heb je zowel een lange termijn visie ontwikkeld, als een concreet plan om morgen mee te beginnen: een interessante nieuwe kans.

Voor wie?
Deze CIRCO is juist interessant voor ondernemers die echt concreet producten en of diensten willen verbeteren in hun bedrijf. Het is interessant te kijken naar de "(after) life" situatie van uw product, waar zit daar het waardeverlies en hoe kan ik dat verwaarden. Hoe werk ik dat concreet uit in een plan van aanpak voor mijn bedrijf?

Heeft u ideeën en plannen om uw bedrijf te verbeteren op duurzaamheid, kent u bedrijven die u hierbij kunnen helpen (ketenpartners)? Doe mee en wij helpen u deze kansen concreet te maken.

De tracks worden landelijk georganiseerd, maar om toch iets laagdrempeliger te maken organiseren we een track in Friesland. Er kunnen max 10 bedrijven meedoen.

CIRCO · CIRCULAIR FRIESLAND · ynbusiness · TAF · TCF Tourisme Collectief Friesland

Recreatie & Toerisme Friesland

Dag 1 Initiatie Workshop
Tijdens deze eerste dag duik je in het gedachtengoed van de circulaire economie. Waarom doen we dit en hoe creëer ik business mogelijkheden? We analyseren je huidige logistieke keten van grondstof tot afval en kijken met je mee naar knelpunten en kansen.

Dag 2 Ideate Workshop
In de tweede sessie gaan we gericht aan de slag met de circulaire businessmodellen en design strategieën. De kansen uit de voorgaande workshop worden opgepakt en verder verkend.

Dag 3 Implement Workshop
Tijdens de laatste workshop word je voorbereid om de stap te maken naar de realisatie van circulaire producten, diensten en business-modellen. We kijken daarbij naar technische en commerciële haalbaarheid van de resultaten van de vorige workshop, de gevolgen hiervan voor bedrijfsvoering en de circulaire impact.

CIRCO Track	Dag 1 Initiatie	Dag 2 Ideate	Dag 3 Implement
Recreatie & Toerisme	3 November 2020	23 November 2020	9 December 2020

Actieplan Circulaire Gastvrijheidseconomie

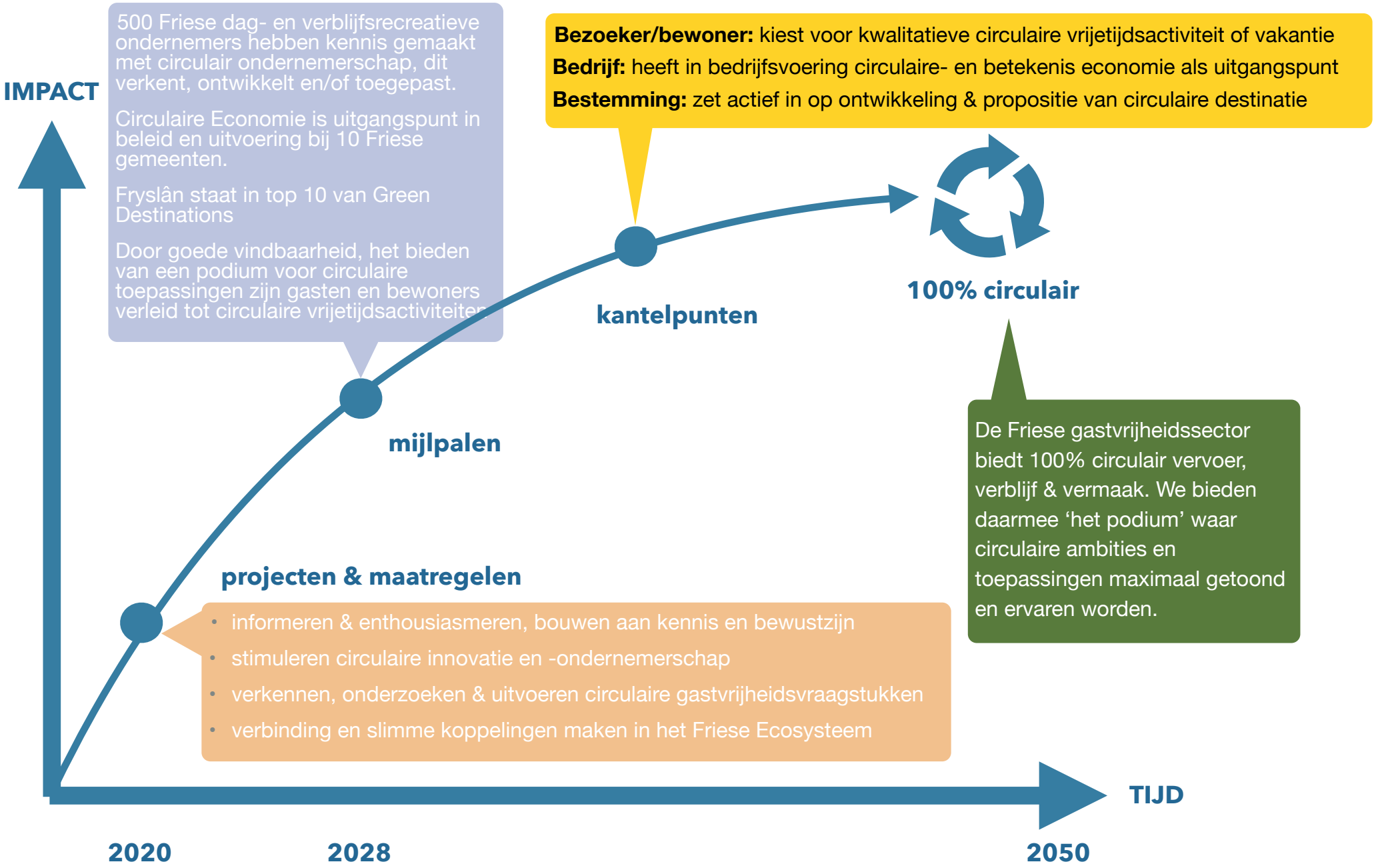

Bedrijven: circulaire- en betekeniseconomie uitgangspunt in bedrijfsvoering

Mijlpalen	Acties en projecten	Betrokken partijen/ relatie met
Kennis en inspiratie: *bedrijven weten wat kan en mogelijk is & meerwaarde is van circulaire economie.*	Workshops en inspiratiesessies bij (groepen) ondernemers en overheden rond Circulaire Economie	Circulair Friesland
	Best practise safari's langs circulaire koplopers in de toeristisch-recreatieve sector	Ynbusiness,TAF
	Circulair Cafes bijv rond lokaal voedsel en vermindering voedselverspilling (Dutch Cuisine), verminderen single use plastics, bevorderen biodiversiteit in bedrijf	Circulair Friesland/ NHL Stenden
	Kennis en toepassingen naar ondernemers 'brengen'. Uitbouwen en doorontwikkelen Circulaire Inspiratieroute mogelijk naar circulaire toolbox	NHL Stenden
	5 ondernemersgroepen nemen deel aan sessie 'Terugdringen single use plastics' van Circulair Plastic Lab	NHL Stenden
Circulair ondernemerschap ontwikkelen: *bedrijven hebben een vorm van scholing of adviestraject doorlopen*	Kennistafels voor concrete bedrijfsvraagstukken. Eerst hulp op weg voor ondernemer die aan de slag wil met investering of circulair vraagstuk.	Ynbusiness, TAF
	Stimuleren en ondersteunen Circular Hospitality; Friese Doorlopers: ontwikkeling netwerk rond circulaire hospitality actief met focusgroeps plastic (welkomstpakket), resttromen koffie/sinaasappel, water, storytelling	NHL Stenden
	Jaarlijks doorlopen 10 bedrijven de CIRCO track; nieuwe innovatieve businessmodellen en circulair ondernemen	Opgaves slimme groei, vitale logiesaccommodaties, Circulair Friesland, Uitvoeringsprogramma Economie
	Jaarlijks 5 bedrijven bezocht door Experteam Gastvrijheidseconomie (maatwerk brainstorm op bedrijf) met deelname van circulair expert	Opgaves slimme groei, vitale logiesaccommodaties, Circulair Friesland
	Jaarlijks 10 bedrijven gestimuleerd tot gebruik maken van MKB Voucherregeling gericht op circulaire ontwikkeling	Ynbusiness, TAF, Uitvoeringsprogramma Economie

Mijlpalen	Acties en projecten	Betrokken partijen/ relatie met
Stimuleren en ondersteunen circulaire innovatie en ondernemen; *bedrijven zetten concrete stappen naar meer circulaire bedrijfsvoering*	Jaarlijks organiseren van een Koploper project. Het Koploperproject is gericht op concreet verduurzamen van bedrijven. Het is een traject met 5 -15 bedrijven die of een begin willen maken met duurzaam ondernemen of bedrijven die al vooroplopen, maar graag duurzame innovatie graag structureler willen oppakken.	Opgave vitale logiesaccommodaties
	Organiseren training en provinciebreed stimuleringsbudget voor keurmerk green key/blauwe vlag	Opgave vitale logiesaccommodaties
	3 ketensamenwerkingen in (pilot) projecten. Meerdere ondernemers werken samen aan product of dienst circulair maken. Bijv. lokale voedselproductie/horeca, interieur/chalet bouw en verblijfsrecreatie	Circulair Friesland, Ynbusiness, TAF
	Stimuleren circulaire innovaties en toepassingen in evenementen en festivals	Innofest, gemeenten (via vergunningenbeleid
	Stimuleringsregeling voor circulaire toepassingen in het bedrijf (verbeteren biodiversiteit, materiaal, water en energie)	Opgave slimme groei, vitale logiesaccommodaties en waterrecreatie, Uitvoeringsprogramma economie
Participeren en bijdragen in energietransisitie en klimaatadaptatie	Project Zon op recreatiedak (woningen en dagattracties)	Opgave Vitale logiesaccommodaties Regionale Energie Strategie, opnemen in zonneladder
	Koppelkansen initiëren met actuele lopende programma's als Meerbomen.nu	Urgenda, TAF, Regiodeal
	Ontwikkelen waterfootprint meting in R&T en koppelen aan zowel handleiding gemeenten als stimuleringsregeling te verduurzamen met waterbesparings- en zuiveringssystemen om te komen tot 3 best practise (top voorbeeld)bedrijven	Opgave vitale logiesaccommodaties, Waterrecreatie; Circulair Friesland/Wetsus

Bestemmingen: actief inzetten op ontwikkeling van een circulaire destinatie

Mijlpalen	Acties en projecten	Betrokken partijen/relatie met
Fryslân staat in top 10 van Green Destinations	Lopende pilot in de Waadhoeke vervolgens opschalen naar Wadden of Friesland breed. Starten met gemeenten die willen. Centraal faciliteren en organiseren.	Gemeenten
Waddenzee plastic vrij	Aansluiten en versterken activiteiten van Community Plastic Vrije Waddenzee o.a. Horeca plasticvrij en project Wad afval	Community Plastic Vrije Waddenzee, Circulair Friesland
Circulair is een uitgangspunt van toeristisch-recreatief beleid en uitvoering	Handleiding/Checklist opstellen voor gemeenten circulaire uitgangspunten bij visie, beleid en uitvoering oa logiesaccommodatiebeleid, vergunnningverlening (zowel evenementen als projectontwikkelingen) hierin ook eisen en wensen tav energie en klimaatadaptatie.	Opgave vitale logiesaccommodaties (ontwikkelkader), opgave slimme groei
Ruimte bieden aan innovatieve ontwikkeling	Opstellen/integeren circulaire Economie in uitnodigings- en ontwikkelkaders. Op gebiedsniveau (voor bestaande en nieuwe gebieden als bijv Holwerd aan Zee)	Opgave vitale logiesaccommodaties en gemeenten
	Ontwikkeltafels initiëren om verandering te versnellen (in lijn Nije pleats en ontwikkeltafels Omgevingswet) Bieden mogelijkheid experimenteerruimte voor vernieuwende concepten (reststromen, bedrijfsafval, water die niet passen binnen beleid en wet- en regelgeving.	Opgave vitale logiesaccommodaties, Circulair Friesland, Ynbusiness/TAF/Gemeenten, prv (Omgevingswet)
Circulair inkopen van 10% naar 25%	Ambitiedocument voor Circulaire economie van Friese overheden is afspraak 10% circulair inkopen. Vergroten naar 25% binnen sector. Aandacht en aanknopingspunten bij inrichting en circulaire bebording openbare recreatieterreinen, infrastructuur, straatmeubillair. Gemeenten stimuleren tot deelname aan de Circulaire inkoopacademie.	Circulair Inkopen = icoonproject Circulair Friesland
Reductie van (virgin) materiaal in gebieden.	Inventarisatie urban mining onder logiesaccommodaties. Door in kaart brengen slimmere stromen en mogelijke koppelingen in kaart brengen. Meedoen in ontwikkeling van materialen paspoort en mogelijk koppelen aan regiodeal	Noord Nederland bouwt circulair = icoon project Circulair Friesland, Regiodeal
	Circulariteit is uitgangspunt bij herbestemming erfgoed. Uitwerking in combinatie met Erfgoed deal	Opgave slimme groei, vitale logiesaccommodaties. Waddenkust K(l)eigoed

Mijlpalen	Acties en projecten	Betrokken partijen/relatie met
Reststromen (lokaal) hergebruiken	Inzicht in afval- en reststromen in Friesland op verschillende type recreatiebedrijven; camping, hotel, bungalowpark, dagrecreatie.	Opgave Slimme groei, Vitale logiesaccommodaties Onderzoeksbureau, NHL Stenden
	Pilot gescheiden afvalinzameling bedrijfsafval logiesaccommodaties in 1 gemeente. Intentie opschalen naar hele provincie	Opgave Vitale Logiesaccommodaties, Circulair Friesland , Afvalfonds Nederland,
Mobiliteit in gastvrijheidseconomie optimaliseren volgens STOMP – stappen, trappen, OV, MAAS, auto	Realiseren HUB's in combi met TOPS bij toeristische hotspots, recreatie en natuurgebieden	Regionale Mobliteitsprogramma, Opgave dagrecreatieve netwerken
	5 Mobility As A Service (MAAS) projecten combi utilitair en recreatief (autodelen)	Regionaal mobiliteitsprogramma
	Realiseren aantrekkelijke voor langzaam verkeer toegankelijke groene longen van stad naar ommeland via stadsranden en bedrijventerreinen	Regionaal mobiliteitsprogramma, Uitvoeringsprogramma Economie
Participeren en bijdragen in energietransisitie en klimaatadaptatie	Energieopwekkende infra (fietspaden)	Regionale mobilteitsprogramma en Regionale Energietransitie
	Emissievrij varen faciliteren en stimuleren. Laadpunteninfra op orde, stimuleren gebruik emissieloos varen (elektrisch, hvo). Gastvrijheidssector meedraaien in kansenkaart voor beste plekken openbare ruimte. Aan water en bij natuurgebieden.	Mobilteit en opgave waterrecreatie.
	Challenges en pilots initiëren. Doel is schoonste provincie wat is dan nodig?	diverse partijen en organisaties
	Pilot project V2G en B2G ic combinatie recreatiewoningen opwekken, boten opslaan en bewoners gebruiken.	Opgave vitale logiesaccommodaties, Regionale Energie Strategie, Regionaal Mobiliteitsprogramma
Podium en etalage van circulariteit in het landschap	Koppeling Landschapstriënnale icoonproject vakantiepark met verbinding/overgang natuur en koppeling met Green Capital	Startnotitie Landschap, Gemeente Leeuwarden Green Capital

Bezoeker/Bewoners: kiezen voor circulaire activiteit en vakantie

Mijlpalen	Acties en projecten	Betrokken partijen/relatie met
Gast en inwoners zijn bewust van impact en eigen gedrag en worden verleid tot duurzame keuzes en activiteiten; *Friese Vakantievoetafdruk naar beneden brengen.*	Op aantrekkelijke vrolijke manier kennis en informatie delen hoe vakantievoetafdruk naar beneden. Adh tips in Friese Voetafdruk en waar is meeste impact bijv afval/verspilling, fiets pakken, hooikist etc (Ho net yn 'e kliko op vakantie?)	Friese Milieu federatie, IVN, Opgave destinatiemarketing, regio's
	Consumenten opruimacties rond Nederland schoon, Skjin Wetter verbreden en verbinden met vrijetijd en vakantie.	Nederland Schoon, Community Plastic Vrije Waddenzee, Friese Milieu Federatie
	Ludieke acties voor bewustwording en impact zoals circulair mondkapjes koppelen aan vakantiebestemming, washandjes actie op campings	Opgave destinatiemarketing, Merk Fryslân, Community Plastic Vrije Waddenzee/Werelderfgoed wadden
	Acties gericht op fossielvrij op en in de vakantie en vrijetijd in Friesland; duurzaam vervoer challenge, e-only routes in de picture, aansluitend Fossielvrijeweken (fossielvrijevakantieweken)	Opgave destinatiemarketing, Regionale Mobliteitsprogramma, Merk Fryslan en regio's
	Duurzaamheid is selectiekeuze in databases van regio's en www.friesland.nl	Opgave destinatiemarketing, Merk Fryslân en regio's
Meer verbinding leggen tussen cultuur, natuur en beleving	Acties rond Streekzomer/Eetbaar Fryslan op vakantie (lekker lokaal koken op de camping, streekproductenroutes), wat zullen we nou beleven op vakantie (versterken biodiversiteit)	Opgave destinatiemanagment,Friese Milieu Federatie, Friese Voedselbeweging, IVN, Makelaars Jong Leren Eten
Gast wordt geïnformeerd over en geënthousiasmeerd voor circulaire toepassingen. *Sector is podium om gast mee te nemen in verhaal van energietransitie. Op vakantie kennis en ervaring opdoen zodat thuis beslagen ten ijs.*	Communicatie, filmpjes en gamification over toepassingen en energiegebruik in logiesaccommdaties, duuraam vervoermogelijkheden. Circulaire koplopers in de schijnwerpers	Regionale Energie Strategie, Regionale Mobliteitsprogramma
	Toeristische route langs circulaire iconen	Circulair Friesland, Merk Fryslân, regio's

Organisatie en kostenraming

TEAM-EFFORT

Het is best uitdagend om een actieplan op te stellen samenhangend met andere programma's met andere abstractieniveau' s en andere tijdpaden. Belangrijk is vooral dat we het samen gaan doen en gaandeweg met en van elkaar leren. Samen ervaring en kennis opdoen en samen bouwen aan een duurzame samenleving. Het vraagt nieuwe samenwerkingsvormen en - vaardigheden.

Teameffort in een consortium

Om dit plan te realiseren en de verschillende aanwezige kennis, kwaliteiten en netwerken te benutten is samenwerking in een consortium wenselijk. Dit consortium werkt vanuit verschillende uitvalsbasissen en invalshoeken en beslaat het brede Friese eco-systeem.

Het consortium bestaat uit een driemanschap van:

- **Circulaire Loods:** kwartiermaker, coördinator, vraag/kennisbaak en geweten van de circulaire gastvrijheidssector.
- **Sectorspecialist Recreatie & Toerisme;** aanjager, inspirator en business conceptontwikkelaar met een sterk netwerk direct in contact met ondernemers
- **Beleidsmedewerker Gastvrijheidseconomie;** initiator en verbinder in provinciaal beleid en opgaves

Dit driemanschap gaat samen verbinden, schakelen en makelen om het circulaire denken en doen in de sector te versnellen. Door korte lijnen wordt efficiënt en flexibel samengewerkt op basis van een jaarplan. Deze jaarlijkse roadmap wordt gezamenlijk opgesteld en bevat de concrete doelstellingen en acties voor dat jaar, passend bij beschikbare budget en tijd.

Organisatie

Vanuit verschillende organisaties en achtergronden wordt inzet gepleegd. De sectorspecialist Recreatie & Toerisme opereert vanuit Ynbusiness en de beleidsmedewerker Gastvrijheidseconomie vanuit de provincie. De Circulaire Loods is geen instituut of bureau, maar een onafhankelijke kwartiermaker.

De naamgeving Circulaire Loods is gekozen in analogie met de opgaves in de gastvrijheidseconomie en de bijbehorende schipperstafels. De Circulaire Loods kent het vaarwater en brengt daarmee de nodige kennis en informatie aan boord, waar nodig 'vaart' hij/zij een stukje mee of brengt op verzoek van een schipper het schip op koers naar de volgende bestemming.

In 2020 is ervaring opgedaan met een aanjager recreatie en toerisme die opereerde vanuit Circulair Friesland in nauwe samenwerking met de sectorspecialist Recreatie en Toerisme. Dit resulteerde in een goede verbinding en praktische wisselwerking tussen projecten en ondernemers uit de toeristisch-recreatieve sector en instrumenten, ontwikkeling en ondernemers uit de circulaire economie.

De synergie kwam bijvoorbeeld tot uiting in het succesvol organiseren van een CIRCO track voor de toeristisch-recreatieve sector. De eerste keer dat een grote groep ondernemers uit de Friese Gastvrijheidssector aan de slag ging met circulair ontwerpen en circulaire businessmodellen.

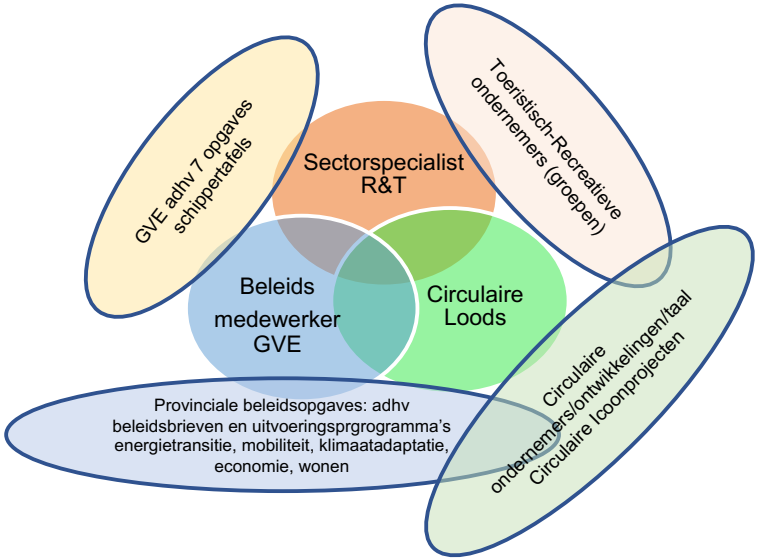

Om de synergie te behouden verdient het de aanbeveling de Circulaire Loods te laten opereren in nauwe samenwerking met Circulair Friesland. Circulair Friesland is als vereniging in transitie en ontwikkelt naar een organisatie met een kernteam met focus op bouw, energie, water en kunststoffen. Aanvullend op het kernteam zijn extra projecten en organisaties actief. De samenwerking is gebaseerd op halen en brengen. De Circulaire Loods haalt kennis en benut het netwerk. Daartegenover zal de Circulaire Loods ook participeren in activiteiten van Circulair Friesland die indirect bijdragen aan de doelstellingen van dit actieplan. Zo kan bijvoorbeeld de loods meedoen in workshops, kennistafels, teamoverleg, organiseren van activiteiten of concrete projecten om verbindingen te leggen en koppelkansen te benutten.

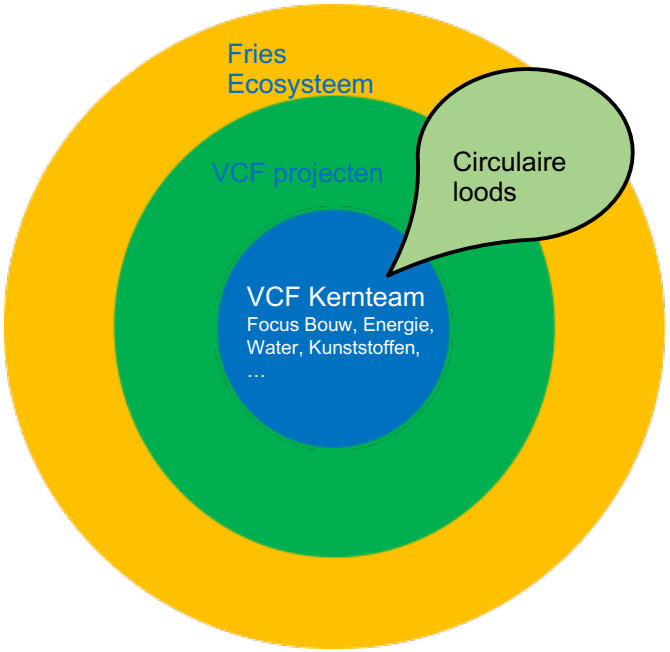

Kostenraming

In deze kostenraming is er vanuit gegaan dat de inzet van de beleidsmedewerker en de sectorspecialist uit de bestaande financiering wordt betaald. Circulaire vraagstukken en activiteiten zullen voor een deel in de lopende werkzaamheden meegenomen worden of complementair zijn aan bestaande functie. Dit actieplan vraagt wel extra tijdsinzet voor het opstellen van het jaarplan en reguliere afstemming en overleg.

Op basis van de opgedane ervaring opgedaan is de inschatting dat - om daadwerkelijk meters te maken - het wenselijk is dat de Circulaire Loods minimaal twee dagen per week actief is. Onderstaande kostenraming is gebaseerd op een tijdsinzet van twee dagen per week, circa 44 werkweken per jaar en een honorarium van € 700,- per dag. Naast tijdsinzet is het belangrijk dat de Circulaire Loods beschikt over middelen (aanjaaggeld) voor het initiëren en faciliteren van acties en onderzoeken of te benutten voor (co)financiering van projecten. Voor het realiseren van het totale actieplan zal daarnaast aansluiting en middelen of dekking gevonden dienen te worden bij andere opgaven, partijen en (stimulerings)regelingen.

Actieplan CE/GVE	2021	2022	2023
uren	60.000	60.000	60.000
middelen	60.000	125.000	85.000
Totaal	120.000	185.000	145.000

Financieringstrategie

De brede integrale insteek van dit actieplan vraagt om inzet op een brede financieringsstrategie.

Zoals eerder gesteld is de insteek een deel van de projecten te realiseren door deze onder te brengen of te koppelen aan bestaande programma's en regelingen. Daarbij wordt gedacht aan instrumenten ingezet bij het programma Vitale Logiesaccommodaties, regelingen en projecten vanuit de uitvoeringsprogramma's Economie, Mobiliteit en Energie. Maar ook de landelijke regelingen als Subsidie Circulaire Ketenprojecten of Noordnederlandse regelingen gericht het stimuleren van Circulaire Economie.

De Circulaire Loods en het aanjaaggeld wordt idealiter op structurele basis bekostigd vanuit provinciale middelen gecombineerd vanuit 'Gastvrijheidseconomie' en 'Klimaat, Energie en Circulaire Economie'. Wellicht ook in combinatie met cofinanciering vanuit IPF en/of Circulair Friesland.

In de bekostiging en organisatorische uitvoering is mogelijk een koppeling te maken met een toekomstig projectleider van het 'Uitvoeringsprogramma Vitale Logiesaccommodaties'. Op moment van schrijven is dit nog onvoldoende bekend.

COLOFON

Titel

Actieplan Circulaire Gastvrijheidssector

Datum

Januari 2021

Opdrachtgever

Provincie Fryslân | Dhr. A. Kramer & Dhr. G. Venema

Opdrachtnemer

Hanneke Schmeink

CIRCULAIR FRIESLAND